

Malé semináře, františkáni v Kroměříži a jejich učitelé

V dalším povídání o významných mužích, učitelích a prefektech Arcibiskupského gymnázia, se dotkneme málo známých osudů františkánské koleje v Kroměříži. Někteří jejich učitelé působili na gymnáziu a výchovný systém koleje kopíroval „domácí pořádek“ školy. Abychom propojení vzdělávacích systémů rozuměli, musíme začít trochu zešíroka. Nejdříve si řekneme, proč se vůbec podobné církevní instituce zakládaly a jaký měly účel. Řekneme si něco o vztahu františkánů ke vzdělání, popíšeme osudy koleje a podíváme se na životní osudy dvou významných členů řádu.

Ekklesia semper reformanda

Tridentský koncil je nutno zařadit do kontextu širší reformy římskokatolické církve. Je poslední etapou a otevřel cestu do novověkého katolicismu, doprovázeného setrvalým zápasem proti zastaralým a přežilým zlořádům.¹

Závěry Tridentu se dotýkaly mnoha oblastí, mimo jiné vytvořily pevnou základnu dogmatu a jeho autorita vedla k nápravě neřešených problémů církve. V této kapitole se budeme zabývat jen tou částí tridentských postulátů, které se zabývají vzděláváním duchovních. V přeneseném slova smyslu lze říci, že Trident má jistý vliv na události církve i v 21. století.

Jedním z hlavních změn bylo v Tridentu schválené přenesení výuky kanonického práva z univerzit na semináře.²

Ještě v 18. století však mnohé církevní autority ve stále větší míře poukazovaly na nedostatečné odborné znalosti kněží. Ti již sice byli povinně vychováni v seminářích, ale jejich další zájem o sebevzdělání byl chabý. Velmi často se kněz přestal snažit, jen co dosáhl svého cíle, totiž dobře zabezpečeného benefícia. Špatná úroveň pastorační práce v této době byla konstatována po celé Evropě.³ Paradoxně reformy Marie Terezie, dnes v obecném dějepisu hodnocené jako výrazně proticírkevní naopak vedly k obrodě církve a usilovaly o zásadní změnu kněžského postoje k lidu. Kněz již nebyl vnímán jen jako kněz nad lidem, ale jako náboženský učitel nebo šířeji jako duchovní správce. Vedly k tomu především umírněné osvícenské náboženské reformy, na které panovnice získávala prostředky rušením nepraktických nebo enormně nákladných církevních institucí – některých klášterů, celé řady různých náboženských bratrstev a podobně.

¹ Hrdina, I. A. O. Praem: Dokumenty tridentského koncilu. Praha Krystal 2015.

² Tato tzv. „tridentská metoda“ se opírala o bulu Benedictus Deus papeže Pia IV z r. 1564

³ Nešpor R. Z.: Výchova kněží a jejich působení na přelomu 18. a 19. století. Lidé a země, č. 8, 2006

K výchově nového typu duchovních jistě přispěla van Swietenova reforma z 50. let 18. století, která rozšiřovala přístupnost teologických univerzitních studií. Rautenstrauchova reforma teologických studií pak prodlužovala studium na pět let.⁴

Nově vytvořená koncepce náboženské výchovy lidu měla najít oporu v duchovních, odchovancích nově zřízených generálních seminářů. Josef II. všechny dosavadní semináře následně zrušil⁵ a založil státní generální seminář pro každou zemi monarchie. Její absolvování bylo pro kněze povinné.

Nešpor ve své studii vysvětluje, že náboženská výchova byla zřízena i na propedeutických filozofických fakultách, takže studium teologie pro laiky mělo sloužit nejenom jako jakési katolické universum, ale mělo být i inhibítorem případných revolučních tendencí.

Tak vlastně katolické fakulty v naší zemi vychovávaly „umírněné osvícence“, kteří navíc neměli mnoho příležitostí se nechat ovlivnit zahraničními teologickými směry. V polovině 19. století klérus v Čechách a na Moravě zastával nezpochybnitelnou roli v národním hnutí.

Český katolický klérus první poloviny 19. století, příliš neovlivněný zahraničními teologickými směry, zastával poměrně stabilní a nezpochybnitelnou roli morální, národní a duchovní autority. Ovšem tato role nemohla vydržet navždy. Již ke konci 19. století se začaly ozývat kritické hlasy, které napadaly nemodernost církve, obviňovali ji jako brzdu pokroku a zastánce tmářství. Kněz se dostával do pozice přežilého autokrata, bránícího rozvoji společnosti. Církev se bránila lpěním na tradičních konzervativních hodnotách a leckdy se přitom příliš opírala o autoritu státu. Odtud pramení obvinění církve s propojením s vládní mocí monarchie, ono spojení „trůnu a oltáře“, tolik kritizovaného antiklerikalisty první republiky, ale i katolickou modernou.

„Austrokatolicismus“ je historickým faktem, procesem složitým a procházejícím vývojem. Husák ve svém díle⁶ připomíná i vliv Palackého konceptu českých dějin, založeného na historickém významu husitského hnutí a českobratrském mýtu. A právě k této koncepci se hlásila politika establishmentu první republiky. Je ovšem pravdou, že kněží často nebyli s to najít odpovědi na otázky, které přinášela moderní věda a konfrontovala je s oficiální dogmatikou. Na druhou stranu, tento fakt svědčí o nedostatečném vzdělání kněží, které ustrnulo v době osvícenství. Že to tak zcela nebylo, to dokládají osudy mnoha kněží, citovaných v této publikaci. Mnozí z nich byli vynikajícími vědci, kteří dokázali racionálně myslet, dedukovat a byli na svou dobu mimořádně pokrokoví. Řada z nich měla nejvyšší vzdělání, které bylo možno v Evropě získat.

Problém byl spíše v malé schopnosti oslovit mládež a inteligenci, zejména nevěřící. Školský systém byl přes veškeré snahy a reformy zastaralý, nenabízel prostor pro prosazení

⁴ Nařízená dvorským dekretem z 5. 10. 1774

⁵ Kromě Lužického semináře

⁶ Husák, P.: Proměny kněžské identity v prostředí českého katolicismu v 19. a 20. století. MU FF, Historický ústav, Brno.

individuality ani studentů ani profesorů. Vše bylo podřízeno modle kázni, disciplíny a řádu. Povinné byly některé náboženské úkony, což se často na světských školách nesetkávalo s pochopením. Náboženský formalismus tak dráždil a popuzoval. Po roce 1907 byl s jakýmikoliv pokusy o modernizaci církve konec.⁷ Integristé odhalovali modernisty v církvi a jejich osudy nebyly pěkné.

Vraťme se však na počátek. Náboženská výchova mládeže v 19. století neležela jen na bedrech katechetů⁸, důležitou církevní institucí byl chlapecký seminář, tzv. seminarium minor. Vznik brněnského a kroměřížského semináře v polovině 19. století dobře zapadal do představy církve o nutnosti uchránit kandidáty kněžského stavu od případných negativních vlivů moderní společnosti. Proto bylo nanejvýš důležité přijímat chlapce do semináře v úzké věkové skupině 10–12 let. Mladší chlapci by neměli vytvořeny dostatečné znalosti a návyky pro náročné studium a starší by nebylo možné podrobit náležitě formační výchově. Jeden z určujících faktorů, formujících mentalitu mladých budoucích bohoslovců byl, že pocházeli převážně z moravského venkovského prostředí. Výchova i systém výuky se tak opíral o základ přirozené zbožnosti, získané v rodinách a vštěpované mladým chlapcům již od útlého dětství. Venkov přelomu 19. a 20. století patřil k prostředím s nejpozitivnějším vztahem ke kněžství. Často byl posílen mnohačetnou rodinou se silnou rolí matky, která obvykle viděla v kněžském povolání nemalé zvýšení prestiže celé rodiny. Argumentační pohotovost, schopnost vypořádat se s novými podněty a stavy společnosti tak mohla ustupovat snahám vytvořit pro tuto mládež izolované katolické prostředí, morálně nezávadné bez zpochybňování katolické víry. Jak brněnská, tak olomoucká diecéze nacházela v těchto opatřeních opodstatnění – vždyť do konce 19. století 90 % absolventů pokračovalo v dalším studiu v bohosloveckém semináři. K jisté změně v povolání, ze kterého pocházeli adepti kněžství, dojde na začátku 20. století. Vzrostl počet bohoslovců, kteří pocházeli z maloměstského, dokonce i dělnického prostředí, tedy z míst katolické církvi spíše nepřátelských. Také zvolna narůstá počet absolventů v malých seminářích, kteří dále volí civilní studia. V případě kroměřížského semináře se tak stalo zejména po roce 1911, kdy instituce získala právo veřejnosti a stala se soukromým gymnáziem.

Je zajímavé, že pro katolickou výchovu před rokem 1918 nalezneme vesměs spíše odsuzující argumenty, a to i mezi katolickými autory. Výchova a systém vzdělávání je posuzován jako puritanistický, s úřednickým přístupem k pastorači. Je doprovázen nezájmem o mladého člověka ze strany učitelů, úroveň vzdělávání v těchto institucích neodpovídala moderním vědeckým poznatkům.⁹ S takto radikálním odsudkem nelze souhlasit. V kroměřížském semináři a následně gymnáziu se za dobu jeho existence do roku 1950 vystřídaly desítky učitelů, z toho řada z nich byli vynikající vědci a tvořili páteř katolické inteligence Moravy. To, že mnozí měli problém oslovit dorůstající generaci, není

⁷ Pius X vydal encykliku *Pascendi Dominici gregis*, která se postavila proti modernismu a agnosticizmu

⁸ Kněz, působící na škole

⁹ Pavlíček, T.: *Výchova kněží v Čechách a jejich role v náboženské kultuře (1848–1914)*

v pedagogické profesi nic nového. S tímto zápasí učitelé, a nejenom čeští, již od dob Jana Amose Komenského. Tvrzení, že „z takových škol vycházeli mladí lidé buď jako úplní nevěrci, nebo jako lidé nábožensky indiferentní“¹⁰ je zjednodušující. Proti svědčí mnoho set absolventů, kteří nastoupili kněžskou dráhu a plnili zdárně svoji kněžskou i občanskou roli ve společnosti.

Františkáni v českých zemích

Františkánský koncept vzdělávání

Mnich se nestará o to, co může udělat s přečteným textem, ale co tento text činí s ním

Františkánský řád datuje svoje působení v českých zemích k roku 1517, ale s jistotou víme, že zde členové řádu působili již mnoho let předtím. Observanti požádali sv. Anežku o pomoc při zbudování kláštera. A ta jim skutečně vyhověla. Nechala jim zřídit malý konvent při klášteře klarisek – na Františku. Další doloženou stopou je působení sv. Jana Kapistránského, který byl do husitských Čech poslán jako misionář v roce 1451. V protestantské zemi to neměl jednoduché, ale součástí jeho schváleného vikariátu byly i Čechy, Morava a Slezsko. Právě tato mise byla rozhodujícím momentem pro budování organizace františkánského řádu u nás.

O dva roky později, 1454 odchází Kapistránský na svoji velkou misijní cestu na Moravu. Zde měl lepší výsledky než v kacírských Čechách a v krátké době se mu zde podařilo založit několik observantských konventů. Tvrdí se, že počet obrácených věřících stoupl až na patnáct tisíc duší. V čem tkvěl františkánský úspěch? Dozajista v poskytování dobrého příkladu a vzoru. Mniši dodržovali příkázání svého zakladatele žít v neokázalé chudobě a nehromadit majetek. V našich poměrech museli být obyvatelstvu sympatičtí už jen tím faktem, že byl někdo chudší než oni.

Františkáni žili jen ze své práce a samozřejmě misijní činnosti. Pro členy řádu byla důležitá poslušnost a disciplína, ale ještě více láska a bratrství. Zvláštní význam pro františkánskou spiritualitu měla a má *fraternita* – rozprostírá se všude tam, kde jsou bratři shromážděni kolem Ježíše.

V českých zemích byli nazýváni *bosáci sv. Františka* neboli *diskalceáti*. Na Moravě se jim říkalo *bernardini*, podle sv. Bernardina Sienského.

V roce 1469 byl komisariát českých zemí povýšen na provincii. Ta představovala celkem 27 klášterů s 690 bratry. Stala se tak nejsilnějším katolickým řeholním uskupením na našem území v 15. století. V roce 1755 došlo k odtržení Slezska od provincie, a tak na našem území zůstalo 20 klášterů. Vznikla Česko-moravská provincie sv. Václava. V josefínské době došlo k prudkému omezení činnosti řádu. Františkáni sice mohou vykonávat pastorační činnost,

¹⁰ tamtéž

ale jako dominantně žebravý mnišský řád neměli v očích osvícenského panovníka právo na existenci. Přesto se zde udrželi, i když právo nabírat nové členy do konventů jim bylo obnoveno až v roce 1802.

V polovině 19. století se proměňuje systém pravomocí a postavení církve ve společnosti řadou vládních nařízení a zákonů. Církev se „zspolečenšťuje“, ztrácí dominantní postavení v řadě důležitých oborů, například ve školství. Podobně i františkánský řád musí hledat nové pozice v systému a hierarchii společenského řádu monarchie. Po zrušení konkordátu v roce 1870 byl sice církvi ponechán majetek, ale její rozhodovací vliv byl v chodu monarchie výrazně omezen. Františkáni ovšem neměli tak silné ambice zasahovat do státní politiky. Nové, ustálené poměry vydržely až do vyhlášení republiky v roce 1918. Před řádem vyvstanou nové obtíže a strážně, ale také nové výzvy.

Základním zdrojem poučení o *františkánském přístupu ke vzdělání* jsou Františkánské prameny.¹¹ Zdánlivě je vztah františkánů k cestě za vzděláním opatrný, ba přezíravý. Je zajímavé, jak velké množství citátů a argumentů, které se proti vzdělávání vyslovují, prameny obsahují. Je ale zapotřebí posoudit, proč tomu tak je.

„Kdo nemají vzdělání, ať se je nesnaží získat, spíše ať se snaží o to, po čem mají toužit nade všecko, totiž aby měli ducha Páně, a ten aby v nich svatě působil.“¹²

Vztah františkánů ke vzdělání jasně definoval především svatý František, zakladatel řádu. Svoje argumenty dokázal sdělit velmi jasně: „*Vzdělaný muž by se při vstupu do řádu měl jaksi zřítí své vědy, učenosti, aby se – prost vlastnictvím – mohl vrhnout nahý do náruče Ukřižovaného.*“¹³ Světec považoval vzdělání za jistý druh majetku, který člověka brzdí a překáží mu v dosažení oné františkánské simplicitas (prostoty). Tu považoval za hlavní způsob, jak dosáhnout Boží milosti. Učenlivost činí lidi neučenlivými a brání jim v přijetí pokory. A cesta prostoty a pokory definuje františkánský řád dodnes. Ve svých rozmluvách se svými nejbližšími žáky se vzdělání sv. František často věnoval. Odmítal poukazy na řehole sv. Benedikta, Augustina nebo Bernarda, definoval svoji cestu. Nejen že nepovažoval vzdělání za nutné, vysvětloval, proč je v jistých situacích člověku na obtíž.

„Mnozí bratři, aby vzdělali jiné, opustí svoje povolání, to je svatou pokoru, čistou prostotu, modlitbu, zbožnost a naši paní Chudobu. Budou se domnívat, že tak získají plnost zbožnosti, budou víc rozníceni láskou, osvíceni poznáním Boha a lépe porozumí Písmu. Ale uvnitř zůstanou studení a vlašní a k původnímu povolání se již nevrátí.“¹⁴

Následovníci sv. Františka se již s tak ostrým odsouzením vzdělání zcela neztotožňovali. Jakub z Vitry ve svém kázání menším bratřím uvádí: „*Někteří, ubozí a pošetilí, aby pro svou lenost našli omluvu, tvrdí, že není správné věnovat se studiu, ale že je bezpečnější, když bratři setrávají v pokoře své prostoty, protože pýcha nadýmá (1Kor 8,1). Takovým bratřím odpovídáme, že*

¹¹ Františkánské prameny, edice C. V. Pospíšil, Th.D. OFM, Maticе cyrilometodějská, Olomouc 1999

¹² Potvrzená řehole 1223, odst. 104

¹³ Sv. František, Františkánská řehole, odst. 194

¹⁴ tamtéž

*i jiné ctnosti mohou vést příležitostně k pýšě. Vskutku, bez lásky nejenže nenapomáhají pokroku, ale často jej brzdí. A potom: opovrhují-li učením a ovládním citátů z Písma, jak je budou pak moci citovat?*¹⁵

Nedlouho po světcově smrti se v řádu oddělila větev s radikálnějším pohledem na chudobu a další aspekty řádového života. Tak v polovině 14. století vznikla větev observantů, která měla v prvním století své existence jednoznačně odmítavé stanovisko ke vzdělání. Považovala je za zlo, které ničí františkánskou *simplicitas*. Tito radikálové ale ve střední Evropě významně nepůsobili, zejména proto, že se prosadila observance Bernardina ze Sieny či sv. Jana Kapistránského. A právě italským observantům, kteří přišli do Čech pod vlivem Kapistránského na vzdělávání řeholníků záleželo. Svůj postoj ke knihám opírali o nařízení sv. Jana Kapistránského z roku 1443, kdy předepsal, aby v každé provincii byl vymezen alespoň jeden dům pro studijní účely. Mělo se zde vyučovat logice, filozofii a teologii. Z řádových předpisů je jasné, že si reformovaní františkáni uvědomovali, že vlastnictví a studium knih může být za jistých okolností nebezpečné. Již roku 1461 platil zákaz pořizovat honosně zdobené a iluminované rukopisy. V Čechách nalezneme stopu po nechvalně známém inkvizitoru a náboženském horliteli Bernardinu z Ingolstadtu, který při své vizitační cestě zakázal nejen iluminace v knihách, ale i zdobený nábytek.

A tak se pořizovaly skromně zdobené kodexy, ale bohužel se likvidovaly i iluminace v těch knihách, které měli observanti v držení.¹⁶ Nešlo o negativní vztah ke vzdělání jako takovému. Pramenilo to z obavy, aby studijní činnost neubírala mladým řeholníkům síly a čas, potřebný k modlitbě.

15. století v českých zemích bylo značně problematické co do historických událostí i postoje františkánů k reformačnímu hnutí. Františkáni se ostře vymezovali proti „kacířství“ a stali se nejvíce agilními přívrženci křížových tažení proti utrakvistickému králi Jiřímu. Situace se neuklidnila ani po smrti Jiřího a františkáni, prezentovaní vikářem Gabrielem z Verony¹⁷ se přiklonili ke králi Matyášovi. Gabriel se stal jeho sekretářem a rádcem. Přesto nakonec došlo ke smíření i s králem Vladislavem Jagellonským a na konci 15. století patřili františkáni v českých zemích k horlivým strůjcům kampaní proti kalichu. Po pražském povstání utrakvistů se vypjaté vztahy mezi františkány a českými utrakvisty vyhrotily natolik, že jim bylo zabráněno v návratu do Prahy, až se neklidné poměry v hlavním městě uklidnily.

Významnou roli v tažení františkánů proti heretikům, kacířům a utrakvistům obecně nadále plnil Pavel z Moravy. Z jeho názorů, disputací a korespondence je jasné, že špičky františkánského řádu, jakkoliv se podrobovaly řádové kázni a nařízením, měli a museli mít vztah ke vzdělání kladný, jinak by jejich názory nebyly protivníky ani respektovány. Na

¹⁵ Exhorty Jakuba z Vitry (1180–1240), kardinál ve Frascati, Kázání menším bratřím (Sermones ad Fratres Minores)

¹⁶ Michael z Korutan: Kronika české provincie, františkánský kronikář

¹⁷ Gabriel z Verony byl spoluautor čtyř artikulů, kterými veřejně obviňuje krále Jiřího z kacířství

konci 15. století navíc do řádu vstupovala řada významných osobností, okouzlená františkánskou spiritualitou, např. varadínský biskup Jan Filipec.

Jméno františkána Jana Filipce budilo mezi „pikharty“ a českými utrakvisty hrůzu pro jeho enormní horlivost a urputnost, s jakou vykořeňoval domnělé kacírství.

Utrakvisté nezůstali nikdy nic františkánům dlužni, a tak polemiky konce 15. století jsou velmi zábavným čtením, neboť obě vážené strany si do náboženských textů vkládali velmi jadrné osobní urážky, psané krásnou staročeštinou.¹⁸

15. a 16. století se nese ve znamení zásadních intelektuálních sporů mezi františkány a dominikány a nevyhnuly se ani českým zemím. Dominikáni shromažďovali podklady pro inkviziční vyšetřování domnělých i skutečných případů hereze mezi františkány. Obzvláště podezřelé byly příslušnice terciářského řádu sv. Františka, tzv. bekyně, ale i řada bratří (fraticellů), přicházejících z Itálie. Učený dominikán Petr Nosek z Klatov sepsal obsáhlé pojednání o domnělé herezi františkánů.¹⁹ Inu, františkánští observanti řadou věcí dráždili svoje intelektuální okolí. Naprostá a neochvějná víra ve vlastní nadřazenost nad ostatními řády, přemrštěná úcta ke jménu Kapistrána, který byl observanty považován za rovného papeži – to vše přivádělo dominikánské intelektuály k nepřičetnosti. Proto se často dopouštěli generalizace a domnělé hříchy převáděli na celý františkánský řád. Je pravdou, že mnohé františkánské myšlenky najdeme v Jednotě bratrské a mnozí bratři byli za své zběhnutí k „pikhartům“ postaveni před církevní soudy. Není bez zajímavosti, že do problémů rozšiřujícího se kacírství na Moravě zasáhl i Jindřich Institoris, dominikán inkvizitor, autor děsivého spisu „Malleus Maleficarum“ (Kladivo na čarodějnice). Svůj spis proti české herezi, sepsaný roku 1500 v Olomouci pak věnoval právě františkánům, které to velice pobouřilo, protože z hereze aktivně podezíral je osobně a celý jejich řád.

Obavy o osud františkánského řádu v českých zemích nebyly liché. Do poloviny 16. století odpadla z řádu zhruba třetina moravských a českých bratří pod vlivem protestantských idejí, šířených v Evropě. Z dřívější slávy a vlivu františkánského řádu jako hlavního nástroje katolické reformace u nás mnoho nezbylo.

Františkánské konventy však v českých zemích zůstávají, stejně tak myšlenky jejich spirituality byly stále živé. Roku 1755 došlo k odtržení valné části Slezska a v českých zemích zůstalo sotva dvacet františkánských klášterů a komunit bratří. Vznikla samostatná českomoravská provincie svatého Václava. Chystal se však další úder v podobě josefínských postihů a zákazů, které postihly i františkány. Zákaz nabírání nových bratří přestal platit až v roce 1802, do té doby františkáni přežívali ve stínu své někdejší slávy. Leckde jejich působení tyto josefínské pogromy navždy ukončily.

V druhé polovině 19. století monarchie řešila svoje vztahy s církví a nová legislativa krátila většinu dosavadních církevních pravomocí. Paradoxně však došlo k většímu a

¹⁸ Hlaváček, P.: Starší dějiny českého františkánství. Institut františkánských studií v Praze, skripta, volně <https://frantiskanstvi.cz/hlavacek04.rtf>

¹⁹ Confessiones sectarum bohemicarum, 1458–1462

těsnějšímu propojení „církve a trůnu“, což se církvi v českých zemích a na Moravě po první světové válce vymstí. I františkáni se vrací na místa svého někdejšího působení teprve v první polovině dvacátých let 20. století.

Františkánská spiritualita v Kroměříži

Do Kroměříže byli františkáni přivedeni kardinálem Františkem Dietrichsteinem v roce 1606. Konvent byl ustanoven 6. prosince 1611 a na provinciální kapitule v Brně byl v témže roce jmenován první kvardián pro Kroměříž. Původně sedm řeholníků dostalo k obývání budovu bývalé johanitské komendy při kostele sv. Jana Křtitele.

První zmínka o kostele pochází z roku 1238 a johanité ukončují ve městě činnost v souvislosti s husitskými válkami. Není bez zajímavosti, že jednou z podmínek johanitské existence bylo provozování špitálu a řád tak stál u počátku lékařské péče ve městě. Budovy komendy a kostela prošly dílčí rekonstrukcí a domov v nich našli františkáni. Ne však nadlouho. V roce 1619 byli převedeni do nového konventu u hřbitovního kostela Nejsvětější Trojice na Oskole.²⁰ Naplno začali ve městě působit od roku 1620. Klášter byl postaven v letech 1610 až 1620 a jeho zbytky se dnes nachází v trojúhelníku ulic Tovačovského, Kostnické a Oskol. Františkánská komunita se ve svěřeném prostoru dobře zabydlela, v roce 1654 byla dobudována kaple sv. Kříže, skromně byl vybaven kostel, vybudován archiv a františkánská knihovna. Součástí areálu byla i zahrada. Dietrichstein byl velkým příznivcem františkánů a nejenom jich. Snažil se i o zřízení jezuitské koleje v Kroměříži a do roku 1612 bylo město jeho sídelní rezidencí. Osobně muselo být pro něj velmi trpké jeho prohlášení za zrádce moravskými stavy roku 1619 a následná konfiskace majetku. Roku 1620 byla celá Kroměříž včetně biskupského sídla věnována Friedrichu Falckému. Manské zřízení bylo obnoveno s biskupstvím až po porážce na Bílé hoře a do města byla umístěna císařská posádka. Ale tragický den pro město se již blížil. Na Moravě operovaly nejenom vojska protestantských vzbouřeneckých Valachů, ale k branám města přirazil švédský generál Torstenson a dobyl je 26. června 1643. Město prošlo ukázkově všemi hrůzami náboženské třicetileté války. Valaši se Švédy spustili vlnu žhářství, plenění a vraždění. Mimo jiné jim padlo za oběť skoro sto židů včetně rabína Mordechaje ben Moše.²¹ A právě v tuto chvíli, kdy plenitelům padlo do rukou bohatství města, vstupují do událostí kroměřížští františkáni. Klášter byl přece jenom trochu schován před hlavními cíli drancířů a tak mělo část obyvatelstva čas uchýlit se za jeho zdi a najít zde azyl. Kupodivu jej Torstenson nedobyl, klášter byl jen poškozen požárem. Paradoxně mu více škod způsobili císařští vojáci, „osvoboditelé“ města. Důvody, proč byl klášter s obyvateli města za jeho zdmi nakonec uchráněn, nejsou přesně známy. Nicméně, činy Torstensona ukazují, že byl realista a chladný praktik. Město bylo vypleněno, co bylo možné zcizit, bylo zcizeno. Židé leželi mrtví a jejich těla lemovala cestu, vedoucí ke klášteru. Císařští se blížili a kořist

²⁰ V letech 1687 až 1879 v kostele sv. Jana Křtitele působí piaristé

²¹ Kroměřížská šelicha, rukopis hebrejské knihy modliteb, líčí detailně tuto událost. Židovské muzeum Praha.

v opevněném klášteře prostě nestála za to. A tak azylantů s františkány nakonec se štěstím svoje životy uhájili.

Ale 17. století ještě neřeklo poslední slovo. Město bylo zničeno ještě dvakrát – jednou velkou morovou ranou a následně požárem 1656. Cechy byly zdevastovány ztrátou svých cechovních regulí, které v požáru shořely. Ještě před tím, v roce 1654 stačili františkáni aspoň dostavět svoji kapli a při té příležitosti znovu vysvětit kostel. Ke své bývalé slávě se město vrací až roku 1665, kdy se všem obyvatelům města zdálo, že začíná nová doba. A právem. Město pozvedl nový biskup Karel z Lichtenštejn-Kastelkornu a jeho osobnost je velebena až do dnešních časů. Do konce 17. století ve městě vznikly krásné barokní stavby, zpět byla přenesena biskupská mincovna a zámek se stává sídelní rezidencí biskupa. I františkáni se hřáli na výsluní přízně biskupa, i když jeho podpora a zájem o jejich spiritualitu nebyl u církevního knížete tím hlavním.

V 18. století se kostel Nejsvětější Trojice stává poutním místem a v konventu byl zřízen noviciát celé českomoravské provincie. Kroměříž tedy měla františkánskou „vzdělávací“ historii již od 18. století. V roce 1721 bylo do konventu přeloženo i františkánské filozofické studium ze Znojma a o klášter a o přílehlé statky pečovalo skoro 30 řeholních bratří.²²

Těžká a fatální rána dopadla na kroměřížské františkány dne 14. 2. 1788 v podobě císařského dekretu o zrušení konventu. Určitě to byla událost, která se dala očekávat, ostatně část řeholníků klášter opustila již tři roky před tímto datem. Zbývalo dvacet bratří a čtyři laici. Odevzdali veškeré vybavení kláštera, archiv i knihovnu a město opouští. Františkánská chudoba tak získala opět další, velmi trpkou konotaci. Nemovitosti, vybavení i finanční hotovost ve výši 15 000 zlatých připadly náboženskému fondu. Bohoslužby se přestaly konat s okamžitou platností a celý areál – konvent, kostel, kaple a zahrada odkoupil v dražbě, konané 30. března 1789 magistrát města za 2625 zlatých. Bylo rozhodnuto zbourat kostel Nejsvětější trojice i s kaplí sv. Antonína Paduánského a získaným územím rozšířit stávající hřbitov. To se stalo v roce 1790.

Konvent byl prodán kroměřížskému měšťanovi Antonínu Riegrovi za 3400 zlatých. Ten zde zřizuje v roce 1801 pekárnu pro vojsko a později zde měšťan Martin Koller otevírá továrnu na ocet. Název lokace „Octárna“ přežil dodnes. Byl zasypán hluboký příkop, oddělující konvent od města a byla zde vybudována příjezdová komunikace.

Hřbitov, rozšířený o pozemek kostela a kaple, byl zrušen 1889 a v letech 1888/1889 zde byl v novogotickém slohu vybudován objekt městského chudobince a sirotčince. Kroměřížský architekt L. Messenský, který stavbu realizoval, také přistavěl další část ke kapli sv. Kříže. Františkánskou zahradu bychom dnes hledali marně. Na jejím místě vznikla nová zástavba měšťanských domů.

Františkáni se do Kroměříže vrací až v roce 1927, kdy jim byla přidělena kolej s kostelem sv. Jana Křtitele, jejich prapůvodní lokalita. Ve stejném roce vzniká nový konvent u sv. Jana.

²² Do josefínského státního zásahu byl kroměřížský františkánský konvent nejpočetnější na Moravě

Po druhé světové válce pobývá v konventu sedm řeholníků – čtyři kněží a tři bratři. Představený kláštera je Antonín Šūs, od roku 1945 kvardián hejnického kláštera a v roce 1949 poslán do Kroměříže.

Akce K, zinscenovaná komunisty proti církevním mužským řádům a klášterům tvrdě dopadla i na kroměřížské františkány. Klášter byl obsazen státní policií v dubnu 1950, majetek zabaven a Antonín Šūs zatčen. 14. dubna byl převezen do Želivi a zde pobývá v internaci až do roku 1956. Zbývajících bratři byli převezeni a nuceně internováni v Hejnicích. Klášteru bylo zabaveno 300 000 korun v hotovosti, nemovitosti i mobiliář dostala na starost Náboženská matice, dále zmocněnec SÚC²³ Miroslav Pavlík a zmocněnec KNV Otto Šimčík. Objekty bývalého kláštera u zbořeného kostela Nejsvětější Trojice chátraly až do 80. let 20. století, kdy bylo postupně přikročeno k jejich sanaci.

Podobný osud čekal i na Kolej svatého Antonína, ojedinělý vzdělávací františkánský projekt v Kroměříži. O jeho osudu pojednává další kapitola.

Kolej sv. Antonína (Serafínské kolegium)

Serafínské kolegium vzniklo v Kroměříži z misijní nutnosti. Františkánský řád měl a má tuto činnost za jednu z hlavních ve svém poslání. Misie znamená šíření katolické víry a také reevangelizaci oblastí, které od katolické víry odpadly. Dobře ji vystihuje výrok kardinála Henriho de Lubaca, který napsal: „Ježíš Kristus musí být ohlašován a být trvale transparentní prostřednictvím křesťanů. Je to více než povinnost, je to organická nutnost.“²⁴

Počátky koleje jsou spojeny se jménem provinciála Jana Evangelisty Urbana, který dal na kroměřížském předměstí „Na Lindovce“ v letech 1938 až 1941 postavit dvoupatrovou budovu pro tento účel. Pozemky získal od Arcibiskupského semináře a gymnázia, který je pro tento účel daroval bezplatně. Budova byla rozsáhlá, měla dvě patra, moderní vytápění ústředním topením a patřila k ní rozsáhlá zahrada. Jednalo se o františkánskou kolej, to znamená, že chlapci zde byli ubytováni a trávili zde i volný čas. V prostorách koleje nebylo vzdělávací zařízení a nebylo to od začátku ani zamýšleno.

Projektu ale vdechl život teprve františkán Jan Kapistrán Vyskočil, o jehož zajímavém životě pojednáme dále. Vyskočil byl mimo své funkce ve františkánském řádu také učitelem zeměpisu a dějepisu. Od roku 1928 tyto předměty vyučoval v Malackách a v Kroměříži na Arcibiskupském gymnáziu. Zde se poprvé seznámil s fungujícím modelem církevního vzdělávání a výchovy, a to jej inspirovalo k vlastní myšlence vzdělávání františkánského dorostu. Je zajímavé sledovat, jak se v dějinách 20. století proměňuje vztah františkánských osobností ke vzdělávání. Pro výchovu řeholního dorostu a pro pomocné služby při liturgii existovaly tzv. juvenáty. Františkánská provincie měla tři. Dva pro české a moravské země (Uherské Hradiště a Praha) a jeden pro chlapce německé národnosti (Moravská Třebová).

²³ Komunistický Státní úřad pro věci církevní, zřízen speciálním zákonem v roce 1949

²⁴ Dolista, J.: Misijní úsilí církve. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, s. 7

Tak byla založena *Kolej svatého Antonína českomoravské provincie řádu sv. Františka pro výchovu řeholního dorostu a misionářů pro Rusko*.²⁵

Záměrem Vyskočila ale bylo zřízení vlastního františkánského gymnázia po vzoru Arcibiskupského semináře. Vyskočil obhajoval tezi, že mezi chudými českými a moravskými syny, ze kterých se etabloval františkánský dorost nejvíce, je dostatek nadaných, kteří náročná studia zvládnou. S tímto názorem nebyl v řádu osamocen, ale také měl řadu oponentů se závažnými protiargumenty. Přesto se mu podařilo přemístit uherskohradištský juvenát do Kroměříže, do prostor bývalého piaristického kláštera. Od roku 1936 nabývala myšlenka františkánského učiliště pro chlapce pevnějších obrysů. Byly zde ovšem i překážky legislativního rázu. Aby bylo možné provozovat střední školu, potažmo gymnázium, muselo zde být v řádném pracovním poměru pět státně zkoušených profesorů. Proto Vyskočil posílal bratry do Tyrolské provincie, která měla vlastní filozofická a teologická studia a proslula také dobrou řeholní kázní. Kromě toho studují řeholníci i na českých školách a záhy se vytváří základ františkánského učitelského sboru. Isidor Jankech s řečtinou a latinou a Inocenc Kubíček s přírodními vědami a chemií získávají své první pedagogické ostruhy učitelskou praxí na Arcibiskupském gymnáziu.

Vyskočil byl v roce 1935 opět zvolen provinciálem, v roce 1936 byl také jmenován univerzitním profesorem církevních dějin na bohoslovecké fakultě v Bratislavě. A právě v roce 1936/1937 byl proveden nábor prvního ročníku koleje sv. Antonína. 68 chovanců se tísnilo v prostorách značně nevyhovujících, krom toho měla budova i správce a další necírkevní obyvatelé. V úřadu provinciála střídá v roce 1938 Vyskočila J. E. Urban a staví se již výše zmíněná nová budova na Lindovce. Urban měl při tom k myšlence koleje a dalšího vzdělávání františkánů odmítavý postoj, zastával názor, že „františkánství“ není pro chlapce, ale pro zralé muže. Nicméně o stavbě bylo rozhodnuto a realizace se ujal stavitel Bruno Kofr. Byl německé národnosti a po oddělení sudetského komisariátu od českomoravské provincie z Kroměříže odchází. Kolej ale byla dobudována a v roce 1940 zahájila činnost pod patronací J. K. Vyskočila.

Kolej byla, řečeno dnešní terminologií, ubytovací františkánské zařízení, kde mimo jiné probíhala formace chlapců. Neztrácela se ze zřetele ani příprava na budoucí život v řádu a na misijní činnost v Rusku. Kolejní řád vycházel z „Domácího pořádku“ Arcibiskupského gymnázia, takže se nově příchozím zdál poměrně tvrdý a přísný. Chlapci spali nejprve ve dvou ložnicích po dvaceti na místnost. Vychovatelé byli František I. Kubíček, Bernard Říšský a také dvě sestry františkánky, které chlapci museli oslovovat „paní profesorko“. Rektor koleje P. Hladký nebyl nijak oblíbený, i proto, že neváhal sáhnout k tělesným trestům. Zato bratr František Inocenc Kubíček patřil k velmi oblíbeným pedagogům. Často se stávalo, že

²⁵ V této době panovalo přesvědčení, že by se církevní poměry v Rusku mohly změnit ve prospěch katolické církve. Byla to reakce na fatimské zjevení z roku 1917, že „se Rusko obrátí“. Kroměřížská kolej měla připravovat řeholní dorost právě pro tuto zemi.

se po večerce o půl desáté vypravil za chlapci na pokoj a poskytoval duchovní útěchu hlavně těm, kterým se stýskalo po domově.²⁶

V nových prostorách s odpovídajícím zázemím kolej od samého počátku fungovala velice dobře. Jinou věcí ale bylo samotné studium chlapců. Předpokládalo se, že část chovanců bude začleněna do tříd Arcibiskupského gymnázia a zbytek méně nadaných chlapců skončí na kroměřížské reálce. Rychle se ukázalo, že františkánský dorost na náročnost gymnaziálního studia nestačí. Jeho nárokům vyhověl jen Leo Barabáš, který vystudoval s vyznamenáním. Bylo rozhodnuto chlapce přeorientovat na reálku, kde naopak prosperovali velmi dobře. Zde byl profesorem náboženství P. Leo Kavalír, díky jehož přímluvě dostali mladí budoucí františkáni příležitost ke studiu, a dokonce z chovanců koleje byla vytvořena zvláštní třída reálky.

Původně sedmileté studium bylo prodlouženo na osmileté, ale nadějný vzdělávací projekt zastavila německá okupační moc. V březnu 1941 museli chovanci kolej opustit a ta byla zabrána ve prospěch německého vojska. Studium je obnoveno až poměrně pozdě po válce, v roce 1947, kdy bylo ministerstvem školství povoleno soukromé františkánské učiliště s vyučovacími osnovami gymnázia. Nové osnovy předpokládaly, že se sem budou hlásit chlapci po ukončení 4. třídy obecné školy, po 6 ukončené třídě vstoupí do noviciátu. Škola ale zápasila jednak s nedostatkem kvalitního pedagogického sboru a také s poválečnou deziluzí a obecným odklonem mladých lidí od víry. Z více než 50 studentů do noviciátu vstoupilo necelých dvacet.²⁷ Než ovšem mohlo prokazovat výraznější studijní úspěchy svých chovanců, zasáhly změněné poměry opět, a to nebývalou silou. 1949 dostala kolej vnuceného správce, stal se jím profesor Strnadel, bývalý učitel Arcibiskupského gymnázia a nyní kolaborant s komunistickým režimem. Jeden z posledních učitelů, F. I. Kubíček se rozhoduje odejít z Kroměříže a bere s sebou víc než 30 posledních chovanců do kláštera v Hájku, kde zamýšlel pokračovat ve františkánské formaci. Po zatčení J. E. Urbana byl zrušen i klášter v Hájku. 11. 3. 1950 ve tři hodiny ráno zasáhla policie a oznámila všem chovancům ukončení studia. Z 38 přítomných chovanců jich 22 muselo ihned odjet k rodičům. Nikdo se nestaral, jak 12 a 13 letí kluci dojedou vlakem přes půl republiky domů, rodiče o zrušení koleje nebyli vůbec zpraveni. Hmotný inventář koleje byl zabaven i s hotovostí cca 121 000 Kč, františkáni byli bez výjimky zatčeni a perzekvováni v Hejnicích. V dubnu 1950 přestala kolej existovat.

Zajímavý pokus o františkánské gymnázium v Kroměříži tedy skončil. Bez výraznějšího pedagogického efektu, ale myšlenka nemohla být rozvinuta především pro dvojí zásah perzekuční státní moci.

²⁶ Vzpomínky františkána Jaroslava Krajzla, archiv autora

²⁷ Sadílek, J., F.: Studium teologie v české františkánské provincii ve 20. století. Dipl. práce. UK Praha, 2006.

Jan Kapistrán VYSKOČIL OFM

Narodil se v Postoupkách u Kroměříže 27. srpna 1886 v rodině chudého, ale zbožného zemědělce. Po krátkém pobytu na kroměřížském gymnáziu odchází do františkánského juvenátu v Uherském Hradišti. Mladý chlapec vynikal pílí i talentem a již jako novic složí maturitní zkoušku ve Slaném. Jeho časté putování po vlastech českých bude příznačné pro celý jeho život.

Teologii studuje na františkánském učilišti v Kamníku a pokračuje na Karlově univerzitě v Praze. Zde v roce 1911 dosáhl na svůj první doktorský titul a také se stává knězem. Věnuje se odborné teologii, jeho renomé vědce začíná stoupat. Vyskočil byl ale člověk spjatý s přirozeným řádem věcí a rozuměl jak potřebám instituce, tak i spolubratří. Vždy zdůrazňoval význam vzdělání, zejména jazyků a dokument *Ad gentes*, přijatý o mnoho let později, mu dal za pravdu. Posílal, již ve funkci provinciála, své bratry na studia do ciziny. Chtěl, aby zakusili i cizí františkánskou, zvláště skotistickou teologii. Uvědomoval si, že církve může čelit novým výzvám a společenským krizím jen jako morálně zdatné a vzdělané těleso.

Vystudoval filozofickou fakultu Karlovy univerzity a přidává si do sbírky titul doktora filozofie v roce 1917. V tomto roce byl také zvolen provinciálem českomoravské provincie. Jeho spolubratr, B. Říšský jeho studia komentoval tak, že bratři byli zděšeni jeho prvním, a ještě více jeho druhým doktorským titulem. Aby zabránili zisku třetího, raději jej zvolili provinciálem. V této vysoké funkci ještě stačil obhájit učitelské státní zkoušky v oboru zeměpisu a dějepisu. Jeho budování františkánského gymnázia je podrobně popsáno výše.

Vyskočil se v roce 1939 stává profesorem církevních dějin na bohoslovecké fakultě Karlovy univerzity v Praze. Po válce je jako nezpochybnitelná morální autorita zvolen děkanem a od roku 1946 do roku 1956 stál opět v čele Českomoravské františkánské provincie sv. Václava. Ovládal sedm cizích jazyků a vlastnil mimořádnou knihovnu, což bylo české františkánské specifikum, které nemělo tak úplnou oporu v generálních řádových dokumentech. Knihovnu potřeboval i pro svoji publikační činnost, v roce 1934 například vydal první český překlad latinské legendy o životě Anežky Přemyslovny.²⁸

Těsně před Velikonocemi byly v rámci akce K bez varování přepadeny kláštery v českých zemích komunistickou mocí. Vyskočil byl internován spolu s dalšími v premonstrátském klášteře v Želivi. Veškerá jeho dosavadní činnost byla násilně ukončena. Zbyl jen Vyskočil – člověk, kněz, který začal zápas o holou existenci. Podle vzpomínek jeho spolubratra a kolegy v učitelské profesi, Inocence Kubíčka, se jej komunistický režim snažil zlomit a přinutit ke kolaboraci. Za tímto účelem jej údajně v internaci v Želivi navštívil osobně tehdejší ministr obrany Čepička. Vyskočil však striktně odmítl jakkoliv si zadat s bolševickým systémem. Zemřel 9. února 1956 a je pochovaný v Praze na Olšanech.

²⁸ Legenda blahoslavené Anežky a čtyři listy sv. Kláry. Universum, Praha 1932.

František Inocenc KUBÍČEK OFM

Tatínek pocházel z Moravy, maminka z jižních Čech. Vzali se v roce 1901 ve Vídni, kde se František narodil a k němu brzo přibyli tři další sourozenci. Oba rodiče byli terciáři františkánů, a tak malý chlapec vyrůstal v prostředí, které jej ovlivňovalo již od útlého věku. Sám přišel na svět v roce 1913, ale na konci druhého desetiletí nového století se rodina stěhuje do Prahy. Žili v chudých poměrech, maminka si otevírá obchod se střížným zbožím a otec rodinu živí prací ve Vídni. Desetiletý František se uchází o přijetí do sboru pro vokalisty, a protože měl vynikající hudební sluch, byl přijat. Dochází do obecné školy a bydlí v klášteře křížovníků. Po prázdninách nastupuje na klasické gymnázium. Pubertální jinoch a soustředěné studium – to nešlo vůbec dohromady a v pololetí kvarty byly na vysvědčení dvě krásné pětky. Protože měl blízko k františkánům, volí důstojný odchod a vstupuje do františkánského juvenátu v Kadani.

Tak začala Františkova celoživotní pouť po boku bratrů z františkánského řádu. Studiu ale neutekl. P. Vyskočil ho posílá do Innsbrucku a nutí jej složit zde maturitu. Roku 1936 je v Praze v kostele sv. Vojtěcha v Dejvicích vysvěcen. Už předtím jej páter Ambrož přesvědčí, aby přesídlil do Kroměříže. Zde se stává předsedou Spolku pro podporu chudých studentů, to byl jakýsi předchůdce Koleje sv. Antonína. Neměl ještě po maturitě, a tak zprvu jeho zapojení do příprav koleje bylo spíše symbolické. Maturita se povedla v roce 1937, ale Vyskočil naléhal na Kubíčka, aby svoje vzdělávání prohluboval. V Kroměříži zoufale chyběli erudovaní františkánští učitelé. Přestože František inklinoval spíše k humanitním předmětům, zapisuje se na přírodovědeckou fakultu v Praze na obor učitel chemie a přírodovědných předmětů. V roce 1940 ale nacisté uzavřeli všechny vysoké školy. Kubíček nacismus jako uzurpátorský režim nenáviděl a aktivně se zapojuje do podzemního hnutí. Byl napojen na skupinu štábního kapitána Malého a skrýval tři mladé důstojníky, kteří utekli z transportu do Osvětimi skokem z nákladního vagonu poblíž Kroměříže.

Po válce se snaží navázat na předválečný život. Stává se duchovním správcem při kostele sv. Anežky v Praze na Spořilově a postupně dokončuje svoje studia.

V roce 1947 zahajuje svoje opakované působení v Kroměříži. V koleji sv. Antonína plní roli prefekta a zároveň vyučuje na Arcibiskupském gymnáziu přírodopis, chemii a hudební výchovu. Jeho laskavý přístup k žákům mu získal všeobecnou oblibu, ale pokojné časy netrvaly dlouho. V roce 1949 odchází s několika studenty do Hájků a po zatčení J. E. Urbana i na něj dopadne pěst dělnické třídy. Je internován v Hejnicích, kde se poměry nijak nelišily od těžkého kriminálu. K dispozici bylo jen osm nezařízených cel bez kuchyně a hospodářského zázemí. Bratři pracně zkultivovali zanedbanou farskou zahradu, aby mohli pěstovat alespoň základní zeleninu. Mohli konat základní náboženské úkony, modlit se, ale kostel jim byl uzavřený.

Na svátek sv. Marka začalo přemísťování františkánů na různá místa. František byl převezen nejprve do Teplic a poté do Bohosudova. Zde byla kolej jezuitů a biskupské gymnázium. Komunisté zastávali názor, že své hříchy nejlépe odčiní prací, a tak začal

František pracovat ve fabrice na elektrické izolátory. Jinak žili v přísné izolaci, dbalo se, aby neovlivňovali své okolí a bylo jim zakázáno mluvit i s ostatními příslušníky jiných řádů.

S františkány se neustále posouvalo, a tak byl v srpnu přemístěn do kláštera Želiv. Tomu vládl agent Stb Alois Pokorný, ale alespoň se respektovalo řádové příslušenství a bratři mohli bydlet spolu. Cely byly pod neustálým dozorem, vybaveny odposlouchávacím zařízením a bylo třeba vážit každé slovo. Leckteří neopatrní bratři byli odvezeni náhle a neznámo kam tajnou policií. K tomu všemu pořád těžká a vyčerpávající fyzická práce, protože komunisté nechtěli řádové bratry živit zadarmo.

Začal platit zákon o útěku, na jehož podkladu byli odsuzováni kněží do vězení i při pouhém náznaku čehokoliv nedovoleného. Po neúspěšném pokusu dvou bratrů o útěk se režim na Želivu nesmírně zpřísnil. Zde františkáni prožili procesy s Opaskem, Zélou, Babický případ a další. Čas zúčtování se ale blížil. Komunisté se nadechli k likvidaci církve jako takové a v roce 1952 začalo velké zatýkání. František Kubíček byl mezi zatčenými a byl převezen do vazební věznice v Jihlavě. Obviněn byl z pokusů velezrady a kontaktů s nepřátelskou imperialistickou cizinou. To bylo v té době velmi vážné, a jak bylo napsáno v předchozích kapitolách, mohlo to vést i k hrdelnímu procesu. A také to tak dopadlo. Kubíček byl souzen za špionáž ve prospěch Vatikánu a odsouzen za velezradu na 22 let odnětí svobody. Prakticky po rozsudku byl převezen do věznice ve Velkém Meziříčí a následně na Mírov, kde si měl odpykávat trest. Nastalo jedno z nejhorších životních období Kubíčka, hrozné poměry ve vězení jej dostaly na psychiatrické oddělení věznice, kde byl ale podroben místo léčby dalšímu mučení. Elektrošoky, topení vodou a podobně patřilo k arzenálu „léčby“ stejně tak, jako neustálý psychický atak.

Po třech letech opět přemístění, tentokrát do Jáchymova. Bylo těžké najít horší destinaci pro nespravedlivě odsouzené než jáchymovské uranové doly. Vězni zde těžili a zpracovávali radioaktivní rudu často bez jakékoliv ochrany, a to nechávalo velmi brzy nezvratné následky na jejich zdraví a životě. Kubíčkoví osud zařídil kolotoč po nejtěžších českých věznicích. Po Mírově Jáchymov a odsud v roce 1956 přesun do věznice Leopoldov. Po dalším roce, 1957, Valdice. V té době Františkovi zemřel otec, což mu bylo dozorcí pouze oznámeno a nebylo ani pomyšlení se zúčastnit pohřbu. Podobně návštěvy matky a sester nebo napsání dopisu patřilo mezi tzv. „výhody“, které se nepřátelům republiky neudělovaly.

V květnu 1960 se na základě prezidentské milosti vrací po osmi letech kriminálu do občanského života. S podlomeným zdravím, bez rodičů, kteří již zemřeli oba a bez přátel a blízkých. Přesto nebyl opuštěný a nepoddal se, nekolaboroval s režimem, i když tuto možnost jistě měl. Ale kalich hořkosti nebyl zdaleka vypitý do dna. Po krátkém období závanu demokracie v době Pražského jara nastala normalizace. Pro františkánský řád i pro Františka to znamenalo přejít do „podzemí“, žít skrytě. Navenek nesměli vůbec působit ani chodit v řádovém oděvu. Oficiálně mnišské řády jako by neexistovaly anebo byly režimem separovány za zdi kláštera. V roce 1981 navštěvuje českomoravskou provincii sv. Václava

řádový ministr P. Hermann Schalück a s obdivem hodnotí skrytou práci řádu. Kubíček byl povýšen na provinčního ministra. Začíná nelehkou práci sjednocení názorových proudů v řádu – jedna skupina byla za společné komunity se sestrami a druhá jednoznačně proti. Františkáni, podobně jako jiné řády, nesměli žít v komunitě, byli režimem rozptýleni po farách a udržovali spolu kontakty, jak to šlo. Vytvářeli alespoň malé komunity, tzv. „domečky“ a všichni vykonávali civilní povolání. Velmi často je bylo možno nalézt v nemocnicích, kde konali pomocné práce. Při tom všem se snažili vyučovat mladé příznivce teologii, ve volném čase opravovali nečetné domy, které zůstaly ve vlastnictví řádu. A ještě jednou komunisté rázně zasáhli. Bedlivě sledovali rostoucí aktivity františkánů a v roce 1983 spustili policejní akci „Vír“. Zatklí několik exponovaných lidí a cílem bylo zlikvidovat III. řád sv. Františka. To se dostalo na západ a Rádio Svobodná Evropa i tisk tyto praktiky režimu ostře pranýřovaly. To pravděpodobně uchránilo Kubíčka a jiné od opakovaného návratu do vězení.²⁹

Kanonizace sv. Anežky České v listopadu 1989 byla konečně definitivním příslibem svobody. František Kubíček se, těžce zkoušený, dočkal konce pronásledování a utrpení. Podle statistik byl františkánský řád jedním z nejvíce režimem pronásledovaný, odsouzeno bylo celkem 36 bratří.

František Inocenc Kubíček zemřel obklopen bratry v Praze 22. 11. 1993, je pochován na Olšanech.

Obrázek 1 – J. E. Urban, zakladatel koleje

²⁹ Životopis je zpracován podle vzpomínek F. I. Kubíčka, uveřejněných v časopise Poutník, roč. 2004–2006, č. 1–14.

Obrázek 2 – Kaple sv. Kříže jako součást areálu „Octárna“